

16+

Мімі

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 42 (5199) 21 кастрычніка 2022 г.

ISSN 0024-4686

Творчы
цэнтр
прыцягнення
стар. 4

Спасціжэнне
глыбінь
гісторыі
стар. 6

У чаканні
свайго
часу
стар. 12

Янка КУПАЛА

Адцвітанне

Не шасцяць каласы,
Звон не валіцца з касы,
Не кладуцца ў стог пласты,
Толькі сыплюцца лісты
На яловыя кусты,
На сухія верасы.
Не іскрыцца небазор,
Не цвіце трава-чабор,
Не цыгліць птушыны стан,
Толькі поўзае туман,
Вецер б'е ў нямы курган, —
Шапаціць імглісты бор.
Змога вольная снуе,
Вочы ўставіўшы свае,
То галубне, то пужне.
Сэрца б'еца у паўсне,
Думка сэрцу аб вясне
Здрадны голас падае.

Восень у Вязынцы. Фота Кастуся Дробава.

Аб актуальным

У рэжыме анлайн і афлайн у Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылося пасяджэнне Прэзідыума грамадскага аб'яднання. Было абмеркавана шырокае кола пытанняў, прагучалі прапановы адносна планаў.

Не засталіся па-за ўвагай прысутных пэўныя праблемы, з якімі сутыкаюцца ўдзельнікі кнігавыдавецкага працэсу. Так, старшыня Камісіі па маніторынгу кніжнай прадукцыі пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі Уладзіслаў Цыдзік адзначыў, што часам у гандлёвых арганізацыях можна назіраць недастатковую ўвагу да айчыннай літаратуры: няма даступнасці беларускіх кніг, адсутнічае аператыўнасць атрымання патрэбных кніг і інфармацыя пра актуальныя выданні, а ацэнка папулярнасці кніг адбываецца адпаведна попыту на іх — такім чынам, рэкамендууюць набываць замежныя выданні, у той час як айчынныя зусім не рэкламуюцца. Адным з адмоўных фактараў, тыповых для кніжнага рынку, У. Цыдзік назваў немалы рост

намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. Яна адзначыла, што ўрачыстасць адбудзецца 28 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, дзе ў кожнага наведвальніка будзе магчымасць набыць кніжку народнага пісьменніка, павіншаваць яго і атрымаць аўтограф.

Адносна планаў пісьменніцкай арганізацыі старшыня Аляксей Карлюкевіч адзначыў, што пленум СПБ, які мае адбыцца напрыканцы года, будзе прысвечаны дзіцячай літаратуры. Пакуль вядуцца перагаворы з Міністэрствам культуры, Міністэрствам інфармацыі і Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, а таксама з Нацыянальным інстытутам адукацыі. На пленуме прагучаць пытанні, звязаныя з дзіцячым чытаннем. Што зроблена ў гэтай сферы, распавяла Алена Стэльмах. Яна паведаміла, што ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі распрацоўваецца спецыяльная анкета, праз якую будзе аналізавацца працэс дзіцячага чытання ў беларускай сталіцы. Пытанні скіраваны на тое, каб высветліць, якога ўзросту дзеці найбольш наведваюць бібліятэкі, кнігі якіх аўтараў карыстаюцца большым попытам, наколькі запатрабаваны кнігі на роднай мове, як часта прыходзяць з дзецьмі ў бібліятэкі бацькі.

Напрыканцы сустрэчы зацвердзілі план правядзення «Урокаў мужнасці» пісьменнікамі СПБ з навучэнцамі школ і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў на 2022/2023 навучальны год. А. Стэльмах паведаміла, што за гэты перыяд мае адбыцца 16 сустрэч. Пісьменніца агучыла і тэмы, на якія будзе весціся гутарка: беларуская дзяржаўнасць, міжнароднае становішча Беларусі і некаторыя іншыя.

Прагучала прапанова вылучыць Уладзіміра Ліхадзеда на ўзнагароджанне медалём Францыска Скарыны. Рэкамендавалі яго аднагалосна.

Мая РЫСЬ
Фотаздымкі Кастуся ДРОБАВА

цэн на кнігі. Разважаў аб праблеме, якая склалася ў сістэме рэалізацыі кніжнай прадукцыі і начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Уладзімір Андрэевіч. Як сродак павышэння якасці кніжнага гандлю ён прапанаваў больш цеснае супрацоўніцтва Саюза пісьменнікаў Беларусі, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і кніжных выдаўцоў.

Пра тое, як вядзецца падрыхтоўка да святкавання 85-гадовага юбілею Мікалая Чаргінца, распавяла першы

навукаў у Беларусі Алена Стэльмах. Яна паведаміла, што ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі распрацоўваецца спецыяльная анкета, праз якую будзе аналізавацца працэс дзіцячага чытання ў беларускай сталіцы. Пытанні скіраваны на тое, каб высветліць, якога ўзросту дзеці найбольш наведваюць бібліятэкі, кнігі якіх аўтараў карыстаюцца большым попытам, наколькі запатрабаваны кнігі на роднай мове, як часта прыходзяць з дзецьмі ў бібліятэкі бацькі.

Напрыканцы сустрэчы зацвердзілі план правядзення «Урокаў мужнасці» пісьменнікамі СПБ з навучэнцамі школ і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў на 2022/2023 навучальны год. А. Стэльмах паведаміла, што за гэты перыяд мае адбыцца 16 сустрэч. Пісьменніца агучыла і тэмы, на якія будзе весціся гутарка: беларуская дзяржаўнасць, міжнароднае становішча Беларусі і некаторыя іншыя.

Прагучала прапанова вылучыць Уладзіміра Ліхадзеда на ўзнагароджанне медалём Францыска Скарыны. Рэкамендавалі яго аднагалосна.

Прыняты ў СПБ

Вольга Дзмітрыеўна БАЖЭНАВА. Нарадзілася 24 лютага 1956 года ў Волагдзе (Расія). Скончыла

Інстытут жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Я. Рэпіна (Ленінград), аспірантуру Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. Прафесар, доктар мастацтвазнаўства. Працавала ў Валагодскім гісторыка-культурным музеі-запаведніку, Беларускім нацыянальным тэхнічным універсітэце, цяпер —

прафесар кафедры мастацтваў і асяродкавага дызайну БДУ. Член Вышэйшага экспертнага савета НАН Беларусі. Лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне». Аўтар кніг «Радзівілловскі Несвиж» (2006, 2007), «Радзівіллы. Альбом портретаў XVIII–XIX веков» (2010), «Шинуазры в замках Радзівіллов XVIII века» (на кітайскай мове, 2021) і інш.

Аляксандр Іванавіч ЛАКОТКА. Нарадзіўся 25 студзеня 1955 года ў в. Кузьмічы Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыў

Беларускі політэхнічны інстытут. Працаваў архітэктарам, у Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і быту, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, цяпер — дырэктар Дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі». Прафесар, доктар гістарычных навук, доктар архітэктуры, акадэмік НАН Беларусі. Лаўрэат шматлікіх прэмій. Аўтар больш як 20 манаграфій, сярод якіх «Пад стрэхам прапшураў» (1996), «Народнае дойлідства» (2014), «В музыке летящих ракет...» (2021) і інш.

Ірына Аляксандраўна МАТЛАК. Нарадзілася 13 жніўня 1995 года ў Бабруйску. Скончыла мастацкаграфічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава. Супрацоўнічае з выдавецтвам «Альфа-кніга» (Масква). Аўтар больш як 10 кніг, сярод якіх «Академия 5 стихий. Искусение» (2017), «Академия 5 стихий. Возрождение» (2017), «Круг двенадцати душ» (2019), «Няня из другого мира» (2020) і інш.

Уладзімір Уладзіміравіч МІРОНЕНКА. Нарадзіўся 10 жніўня 1979 года ў Гомелі. Скончыў матэматычны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе і працуе. Кандыдат фізіка-матэматычных навук, дацэнт. Друкаваўся ў перыядычных выданнях Беларусі, Расіі, Украіны. Аўтар кніг «POPOSFERA: массовая культура, которую я знал и любил» (2007), «Этюды оптимизма» (2008), «Алешины сны» (2019).

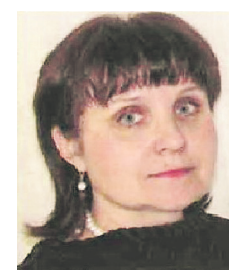

Валерыя Сяргееўна СЦЯЦКО. Нарадзілася ў 1998 годзе ў аг. Мір Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыла факультэт журналістыкі, магістратуру факультэта міжнародных адносін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала прэс-сакратаром ГА «Беларускі саюз канькабежцаў», цяпер — аглядальнік газеты «Звязда». Лаўрэат прэміі «Залатое пярэ», «Залатая Літара», Нацыянальнай літаратурнай

прэміі (лепшы дэбют). Аўтар шматлікіх публікацый у перыядыцы, кнігі «Нязломны. Аляксей Талай» (2022).

Наталля Сямёнаўна ШАСТАКОВА. Нарадзілася 8 верасня 1958 года ў Гомелі. Скончыла механіка-матэматычны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў Гомельскім аддзяленні інстытута матэматыкі НАН Беларусі, Гомельскім політэхнічным інстытуце, Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Гомельскага раёна. Лаўрэат абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага. Аўтар кніг «В гостях у Варьки» (2011), «Обретенная икона» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, 2015), «Каков я, или Петькины уроки» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, М. Шастаковым, 2021).

Максім Яўгеневіч ШАСТАКОЎ. Нарадзіўся 8 лістапада 1983 года ў Гомелі. Скончыў гуманітарна-эканамічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта імя П.В. Сухого, Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Працаваў інжынерам, эканамістам, педагогам дадатковай адукацыі, цяпер — у Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Гомельскага раёна. Лаўрэат абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага. Аўтар кніг «Обретенная икона» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, 2015), «Каков я, или Петькины уроки» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, Н. Шастаковай, 2021), «Зямля радзімічаў, ці дарогамі Гомельскага Пасожжа» (2021).

Аб'яўленне 2022-га годам гістарычнай памяці падштурхнула грамадскасць да больш пільнага высвятлення пытання, якое не можа не цікавіць любую нацыю, асабліва такую развітую, якой з'яўляецца Беларусь: хто мы, адкуль. З'явілася нямала цікавых публікацый, перадач на радыё і паказаў па тэлебачанні. Выдавецтва запланавалі шэраг кніг па згаданай тэматыцы. Але пакуль асобныя аўтары яшчэ даводзяць да ладу свае рукапісы, Іван Саверчанка па гарацых слядах завяршыў кнігу «Стражи Отчизны», а выдавецтва «Беларуская навука» дало ёй зялёнае святло.

упэўнівацца, што быццам і сам жывеш не ў другім дзесяцігоддзі XXI стагоддзя, а перанёсся ў гады праўлення Аляксандра Казіміравіча. Гадзіннік часу як бы рухаецца ў зваротным кірунку. Але адметнасць не толькі ў гэтым. Рух яго не аднолькава размераны. Ён то запавольваецца, то пачынае набіраць абароты. Раптам стрэлкі нібы ўздрыгваюць. Гэта тады, калі адбываецца нешта такое, што назаўсёды ўвайшло ў беларускую гісторыю.

давала і зваротны вынік. Слабыя пачалі на калені, моцныя, расправіўшы плечы, браліся за новыя справы. У гэты перыяд Беларусь уступіла ў эпоху Рэнэсансу, што выявілася ва ўздыме культуры. З'явілася нацыянальнае кнігадрукаванне. Навучальныя ўстановы, якія адкрываліся ў гарадах, ператвараліся ў інтэлектуальныя цэнтры, у бібліятэкі паступалі і выданні з іншых краін. Галоўнай жа падзеяй грамадска-

Шасцёра — княства апора

Падзаглавак даследавання «Князья и магнаты белорусской земли» — сведчыць, што гэта адзін з найважнейшых і перспектывных крокаў для лепшага разумення станаўлення беларускай дзяржаўнасці. Тыя, пра каго апавядае Іван Васільевіч, належаць да аплоту нацыі. У часы ад нас далёкія яны справам і сваімі рабілі ўсё магчымае (а часам і немагчымае, такое, у што далёка не кожны ў іх асяродку верыў), каб Радзіма з кожным годам мацавалася, заваёўвала сваё месца сярод іншых народаў, шмат у чым паказваючы ім прыклад. Вялікае Княства Літоўскае, Рускае, Жамойцкае і іншых зямель было буйной еўрапейскай дзяржавай. І, што вельмі важна, а зыходзячы з сённяшніх рэалій архіважна, менавіта беларускай, каб увайсці ў гісторыю так, як і ўспрымаецца сёння, — Вялікае Княства Літоўскае.

князя літоўскага ў жыцці дзяржавы. Пашыралася шляхецкая дэмакратыя, павялічвалася ўплыў беларускіх магнатаў і шляхты, сведчанне таго — і атрымання многімі з іх высокіх дзяржаўных пасадаў і велізарных зямельных уладанняў. Як за вайсковую заслугу, так і ўвогуле за самаадданую службу свайму ўладару.

Апавядаючы пра ўсё гэта, а таксама закранаючы іншыя аспекты дзейнасці Казіміра Ягайлавіча, аўтар не толькі абгрунтаваў, але і даходліва, што таксама важна, пераконвае ў тым, наколькі вялікая роля ў жыцці грамадства належыць правіцелю, які жыве яго запатрабаваннямі. Не абыдзены ўвагай і такія важныя аспекты, як працэс станаўлення прававой дзяржавы, меры па яе цэнтралізацыі.

Постаці гістарычных дзеячаў, што ажываюць у наступных матэрыялах, таксама вартыя ўдзячнай памяці нашчадкаў. Таму Іван Саверчанка ўважліва ставіцца да ўзнаўлення іх жыццяпісу. Аднак перад усім больш увагі аддае іх палітычнай дзейнасці, хоць і не заўсёды магчыма правесці рэзкую мяжу паміж асабістым і дзяржаўным. Ды і ў гэтым і няма неабходнасці. Уззяць, напрыклад, вялікага князя літоўскага Аляксандра Казіміравіча («Выпрабаванне»). Ён, клапатліва ставячыся да тэрытарыяльнай цэласнасці і адзінства краіны, мусіў змагацца з агрэсіяй суседзяў, якія пасягалі на гэта. Праўда, як і іншыя ўладары Вялікага Княства, не адмаўляўся і ад дыпламатычных захадаў. Пайшоў яшчэ і іншым шляхам, што практыкаваўся ў тыя, а таксама ранейшыя і пазнейшыя часы. Вынікам гэтага стаў дынастычны шлюб з дачкой маскоўскага князя Івана III Васільевіча.

Пра гэта нямала напісана ў даследаваннях, не менш і мастацкіх твораў. Але слова аўтара кнігі «Стражи Отчизны» не страчвае сваёй аўтарытэтнасці і важкасці. Зыходзячы з таго, што згаданае — не выпадковы факт, а адна з найбольш яркіх і каларытных старонак беларуска-рускіх узаемаадносін таго перыяду, ён скрупулёзна асэнсоўвае як перадумовы, так і вынікі гэтага шлюбу, бо за гэтым, здавалася б, у нечым прыватным выпадкам паўстае і панарамны малюнак краіны. Не толькі ВКЛ, а і Маскоўскай дзяржавы. Пульс жыцця, пульс часу, а калі глядзець шырэй, то і цэлай эпохі, настолькі адчувальны, моцны, дзейсны, актыўны, што паступова пачынаеш

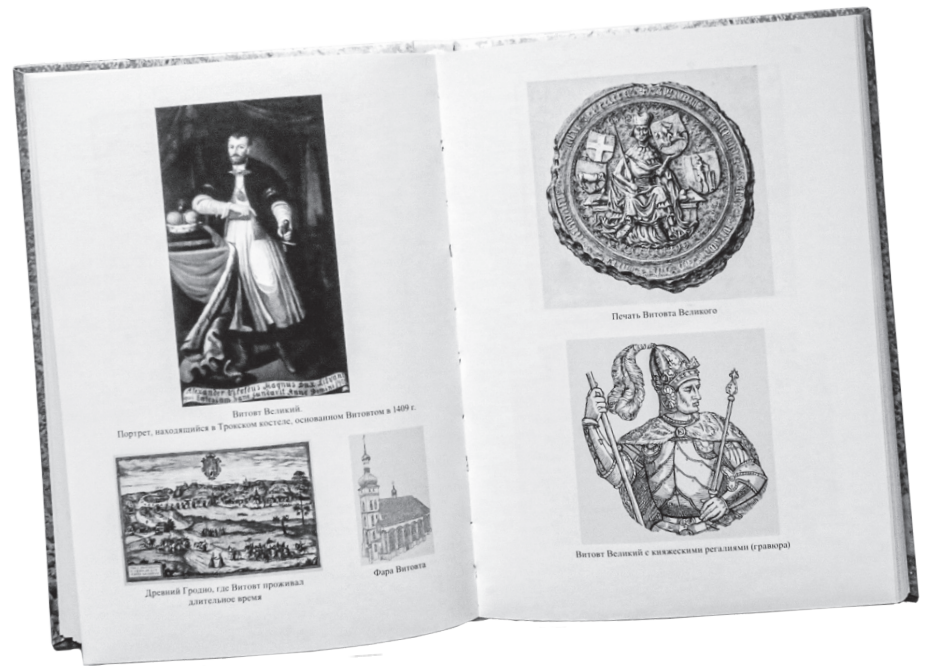
Той, хто добра ведае час, у якім жыў вялікі князь літоўскі Аляксандр Казіміравіч, няблага разбіраецца ў рэаліях яго праўлення, здагадаецца, што гаворка пра знакамітую Клецкую бітву 1506 года. Яна — найперш свайго роду помнік палкаводчаму майстэрству Міхаіла Глінскага. Толькі не трэба забываць, што гэта і своеасаблівае візітоўка таго, што тады ўзначальваў ВКЛ. Іван Саверчанка ў «Выпрабаванні» не абыходзіць і іншых момантаў барацьбы нашых продкаў з крымскімі татарами. Пераканаўча раскрыты і ўзаемаадносінны тагачаснай Беларускай дзяржавы з іншымі дзяржавамі: Маскоўскім княствам, Польскім караўствам, Залатою Ардой, Інфлянцкім ордэнам... Пры гэтым, карыстаючыся пісьмовымі крыніцамі, аўтар не толькі ўзнаўляе тое, што занатавана ў іх, ляжыць, па сутнасці, на паверхні. У неабходных выпадках карыстаецца гістарычнай рэканструкцыяй. Адштурхоўваючыся ад вядомага, інтуітыўна падказвае верагоднасць магчымага. Таго, што, зыходзячы з канкрэтных рэалій, магло быць.

Гэта назіраецца і ў апавядзе пра Жыгімонта I Старога («Трыумф») — гістарычным партрэце гэтага ўладара Вялікага Княства Літоўскага, якога, як і іншых правіцеляў, немагчыма

палітычнага жыцця стала прыняцце ў 1529 годзе Статута. Гэта агульнадзяржаўны кодэкс законаў, што стаў падмуркам станаўлення прававой дзяржавы.

У матэрыялах жа пра Астафія Валовіча («Земскі падскарбай») і Льва Сапегу («Канцлер») Іван Васільевіч выступае не толькі як дасведчаны даследчык, але і першапраходзец. Ён першым у беларускай гуманітарнай навуцы раскрыў выключна значную ролю ў нацыянальнай гісторыі найбуйнейшага палітыка-рэформатара сярэдзіны XVI стагоддзя Астафія Валовіча і значныя дыпламатычныя дасягненні Льва Сапегі.

Адметнасць кнізе надае і тое, што матэрыялы ў ёй жанрава разнастайныя. Пераважаюць гістарычныя хронікі, але ў апавядзе пра Вітаўта прысутнічаюць і элементы трылера. Астафію Валовічу і Льву Сапегу прысвечаны эсэ. З аднаго боку, гэта ажыўле сужэтную структуру твораў. З другога — яскрава сведчыць аб тым, што аўтар іх, з'яўляючыся вопытным літаратуразнаўцам, не пазбаўлены і таленту даследчыка-гісторыка, што таксама на карысць, паколькі не ўсе факты пра згаданых асоб шырока абнародаваны. Штосьці, схаванае ў архівах, вядомае толькі спецыялістам.

намаляваць адной фарбай, у чым, зразумела, няма неабходнасці. Інакш можна ступіць на шлях прадурятага стаўлення. У залежнасці ад аўтарскай прыхільнасці, палітычнай кан'юнктуры падаць толькі ў ідэалізаваным святле ці, наадварот, не пашкадаваць для яго адных чорных фарбаў. Падобны падыход для Івана Васільевіча не прымальны. Праўда і толькі праўда — такі яго прынцып. Аднак такая, якая, нягледзячы на сваю сутнасць, падмацавана фактамі.

Жыгімонт I Стары, паводле Івана Саверчанкі, — сын свайго часу, а час гэты — тыя ж войны, захоп чужых тэрыторый і вяртанне сваіх. Пры самых добрых намерах «кошт» вымяраўся тысячамі людскіх жыццяў, руйнаваннем населеных пунктаў, знішчэннем замкаў. Гэта ослабляла дзяржаву, але, насуперак усяму,

Тое, што ўпершыню ўведзена ва ўжытак, несумненна, выкліча ў чытача яшчэ большую зацікаўленасць. Да ўсяго ў неабходных выпадках спрацоўвае і аўтарская інтуіцыя, а тут ужо Саверчанку навукоўцу добра дапамагае Саверчанка-празаік. Апошнім часам яго талент раскрываецца і ў гэтым кірунку. Усплывае ў памяці адно з выказванняў Стэфана Цвейга: «Толькі той спасцігае жыццё, хто пранікае ў глыбіні». Напрошваецца некаторае ўдакладненне: «Толькі той спасцігае гісторыю, хто пранікае ў яе глыбіні». Гэта добра тычыцца таго, што вынікае з новай кнігі Івана Саверчанкі. Да месца з'яўлення яе менавіта ў серыі, прысвечанай 100-годдзю Беларускай акадэмічнай навуцы. Гэта лішні раз сведчыць на карысць таго, наколькі важкія праблемы пастаянна знаходзяцца ў полі зроку даследчыкаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Нібы адчэплены вагон
Вяртаецца ў састаў імклівы,
І я самотны і шчаслівы,
Што да мяне вярнуўся ён.
Чакае новая вярста,
І я стары блакнот гартаю,
Нібы ўзахлёб свой лёс чытаю
Спачатку, з новага ліста.

* * *

А. Канавалаву

Калі мастак губляе зрок,
Свет закрываецца нібыта,
Нібыта куляю прабіты
Кляновы залаты лісток.
А свет жыве, а свет гудзіць,
Нібыта на карціне ў раме,
І трэба з гэтым неяк жыць
І закранаць яго рукамі.
І мацаць пальцамі халсты,
І ў памяці шукаць адценні
Адвечнай яркай пекнаты
І шчасця даўняга імгненні.
Няхай не пойдзе ўсё на злом,
І хай праходзіць дзень самотны,
Бо лашчыцца да рук святло
Маленькім кацянем пшачотным.

* * *

Знаю, ніколі не вернеш
Водар далёкай вясны,
Дзе мае першыя вершы,
Дзе мае мроі і сны.
Толькі слязінаю горкай
Сум не суцішыць ніяк.
І адзінокая зорка
У небе як вечнасці знак.

* * *

З блакнота даўняга лісты,
Нібы гады, перабіраю,
Нібы гісторыя жывая
Фарбуе памяці халсты.

Чытаю лёс...

* * *

Т. Б.

Нехта скача з парашутам,
Я ж баюся вышыні.
Не гадзіны, а мінуты
Напаўняюць нашы дні.

Свет імклівы і шалёны
Выпрабуе на смак,
А вакол адны смартфонавы,
І не жыць без іх ніяк.

І ў вірлівым гэтым свеце
Часу хуткага біццё,
І дарослыя, і дзеці.
І нібы само жыццё,

І ніхто нібы не знае,
Як інакш на свеце жыць
І чаму душа жывая
Па-сапраўднаму баліць.

* * *

Два радкі, а ў іх усё жыццё,
Боль, пакуты, радасць і адхланне,
Страты, пераогі і каханне,
Сэрца адзінокага біццё.

Літары пасыплюцца з-над рук,
Нібы ў рэчку вечнасці пасылкі,
А вакол ідуць дажджы касыя,
Кроплямі сцякаючы на брук.

І муры суровыя маўчаць,
І плыве туман над ціхім полем,
І радок так боязна пачаць,
Нібы і не жыву яшчэ ніколі.

* * *

«Вот и лето прошло...»

А. Таркоўскі

Вось і закончыцца лета,
Восень праройдзе ў зіму...
Дзякуй скажу я за гэта
Ціхаму краю майму.

Дзякуй за сонца над полем
І за маўчанне дуброў,
Дзякуй за лёс і за долю,
Дзякуй за стоенасць слоў.

Дзякуй за песень прапетых,
Дум і надзеяў гурму...
І пакланюся за гэта
Любаму краю майму.

Таццяна БАРЫСЮК

Нябесная просінь
на клён залацісты
надзела вянок.

Мой яркі кастрычнік
у княжацкіх шатах —
астральны дваінік...
Дажджом меладычным,
лірычным стаката
ў душу мне пранік.

Пішу ў рытме сэрца,
малючы словам
ілюзіі мрой.
А з імі ўзнясецца
ў блакіт вечаровы
мой светлы настрой.

* * *

Велічная прахалода.
Дрэў перад сном агаленне.
Сэрцам маім авалодвае
восеньскі прысмак натхнення.

Гэтак духоўнага трэба!
Прывідных мрой акварэль.
П'ю рамантычнага неба
летне-асенні кактэйль.

Пачатак кастрычніка

Бывае восень — калі каханне,
калі душы палёт агністы,
тады наўздзіў цвітуць каштаны
і доўга зелянее лісце.

Бывае восень — калі самотна,
калі адчай так непазбежны,
тады слаба або марозна,
а часам нават снежна.

Мая тэорыя адноснасці

Да ўдачы зменлівай прыкута.
Часцей бяда, чым радасць лашчыць.
Адноснасць пакутаў —
адноснасць шчасця.

Хай вабяць стэпы, моры, горы, —
гады бягуць, а дзе плён працы?
Адноснасць прасторы —
адноснасць часу.

Ці будзе мрой маіх працяг,
ці іх развее золкі вецер?
Адноснасць жыцця —
адноснасць смерці.

Асенні грызлет

Пунсовыя рабінавыя гронкі,
налітыя крывёю майго сэрца.
Не лёс з табою больш сустрэцца...
Пунсовыя рабінавыя гронкі.

У голлі загалосіць вецер звонкі —
у думках быццам нешта абарвецца...
Пунсовыя рабінавыя гронкі,
налітыя крывёю майго сэрца.

Асенняя кветка

(санет-аўтапартрэт)

Мараю нясмелаю,
сумна-задуменна
расцвітала пекнаю
кветкаю асенняй.

Жорсткая пшачота
золкага дажджу
пранікала ўпотаі
у маю душу.

Покуль вецер хлесткі
не зламаў сябліну,
не сарваў палесткі,
Сонцу слаба гімны.

...Ды не ззяла кветка,
бо была Паэткай.

* * *

Барвовая Восень
у келіхі лісця
струменіць віно.

Надзея ПАРЧУК

З любоўю і мірам да вас...

Між вашымі душама і сэрцам сваім
Я сцежку дабра пракладаю,
Заўзята малюся нябёсам святым
І шчасця праішу свайму краю.

Спяшаю патрапіць да кожнага з вас,
Каб скарбам сваім падзяліцца,
Каб кожнаму выпала ў суджаны час
З крыніцы святла прычасціцца.

Спяшаю, гукаю — і рэха ў адказ:
«З любоўю і мірам да вас...»

Думкі ўпотаі

Я радасцю кожнай сваёю
Заўжды падзялюся з табою,
А сум і гаркоту схаваю —
Лепш думай, што я іх не маю.

Ты думай, што ўсё ў мяне добра,
Ёсць шчасцейка поўная торба
І сэрца — паўнютка натхнення...
Так вер і жыві без сумненняў.

Спакою твайго не парушу —
Душу ўсё сцягнець я прымушу.
І, можа, мне гэтак удацца
Цябе ўратаваць ад няшчасця.

Залатая восень на парозе...

Вось і лету палкаму канец —
Залатая восень на парозе.
Захавай касу сваю, касец,
Глянё, буслы ўжо родныя ў дарозе.

Больш хадзіць не будуць за табой —
Аглядаць духмяныя пакосы;
Паляцелі дружнай талакой,
Сенажаці кінулі і росы...

Праляціць і восень, і зіма,
Сакавік засочыць між праталін,
А затым вясняначка сама
Уваскрэсне — буслаў прывітае.

Фота Кастуся Дробова.

Жывапіс, перададзены словам і музыкай

13 кастрычніка на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі прайшло дзейства незвычайнага фармату, якое спалучыла ў сабе элементы тэатральнай пастаноўкі, класічнай музыкі і выяўленчага мастацтва. У афішы яно пазначалася як спектакль-канцэрт «Ван Гог. Письмы да брата». Асаблівую прыцягальнасць яму надавалі зоркавыя імёны выканаўцаў — народных артыстаў Расіі Яўгенія Міронава і Юрыя Башмета, мастацкага кіраўніка праслаўленага камернага ансамбля «Салісты Масквы».

Рэжысёрам гэтай незвычайнай пастаноўкі з’яўляецца заслужаная артыстка Расіі Марына Бруснікіна, якая зрабіла інсцэніроўку тэксту знакамітай кнігі «Вінсэнт Ван Гог. Письмы да брата Тэа». У выніку атрымалася літаратурна-музычная кампазіцыя, выкананне якой спалучаецца з відэапраекцыяй карцін Ван Гога. Яе прэм’ера адбылася ў 2018 годзе на сцэне маскоўскага Тэатра нацыі, мастацкім кіраўніком якога з’яўляецца Яўгеній Міронаў. Але ў рэпертуарны план названага тэатра гэтая пастаноўка не ўваходзіць — яна з’яўляецца творчым праектам Міронава, Башмета, Бруснікінай і выконваецца на самых розных сцэнічных пляцоўках Расіі ў рамках разнастайных тэатральных і музычных фестываляў.

пастаянна займаўся самаадукацыяй і вызначаўся шырокімі ведамі ў галіне выяўленчага мастацтва, літаратуры і музыкі. А як мастак сфарміраваўся выключна самастойна, дзякуючы нястомнай напружанай працы, якая нярэдка даводзіла яго да псіхалагічнага і фізічнага знясілення.

У пастаноўцы выкарыстаны пісьмы Ван Гога апошніх дзесяці гадоў яго жыцця — з 1880 да 1890-га, дакладней, да 29 ліпеня 1890 года, калі ён скончыў жыццё самагабствам ва ўзросце 37 гадоў. Так, у пачатку гэтага перыяду ён расказвае брату аб сваёй творчай апантанасці: «Я — чалавек апантаны, здольны і асуджаны на больш ці менш безразважны ўчынкi, у якіх мне даводзіцца потым больш ці менш горка раскайвацца. (...) Трэба проста паспрабаваць

Яўгеній Міронаў і Юрый Башмет.

шляху?» І далей пісаў: «Мы павінны цярдзец іншых, каб іншыя цярдзелі нас», але гэтая цярдлівасць не была ўзаемнай.

Адной з самых каштоўных асаблівасцей пісем Ван Гога з’яўляюцца яго філасофскія разважанні аб будове свету, грамадства і прыродзе людзей, якія з неразумным энтузіязмам разбураюць і без таго недасканалую мадэль свету: «Пра Бога нельга меркаваць па створаным ім свеце. Гэта толькі няўдалы эцюд».

Апошняе пісьмо Ван Гога да брата, якое знайшлі ў яго кішэні, засталася не адпраўленым.

«Па сутнасці, казаць за нас павінны нашы палотны. (...) Праз мяне ты браў удзел у стварэнні некаторых палотнаў, якія нават у буру захоўваюць спакой. Мы стварылі іх, і яны існуюць, а гэта самае галоўнае, што я хацеў табе сказаць у момант адноснага крызісу, у момант, калі крайне нацягнуты адносіны паміж гандлярамі карцінамі памерлых мастакоў і гандлярамі карцінамі жывых мастакоў. Што ж, я заплаціў жыццём за сваю працу, і яна каштавала мне паловы майго розуму, гэта так». У Ван Гога не было дзяцей, і ў сваім апошнім пісьме ён адзначаў, што яго карціны — гэта яго нашчадкі.

Несумненна, мастак выказвае сябе ў сваіх палотнах. Але пісьмы Ван Гога сведчаць аб тым, што ён мог выказаць

ўражанню спрыяла своеасаблівая відэапраекцыя карцін Ван Гога, якая нечым нагадвала анімацыйны фільм, калі скрозь пазнавальныя тлустыя мазкі праступалі іншыя, не менш пазнавальныя, і адно спалучэнне фарбаў нібыта перацякала ў іншае... Так пры дапамозе рухомага відэакантэнтна ствараўся эфект жывапісу.

Важна адзначыць, што Яўгеній Міронаў не іграе Ван Гога. Але і не выступае простым чытальнікам ці дэкламатарам. Як таленавіты акцёр, ён нейкім неверагодным чынам стварае псіхалагічную атмасферу, якая акружала мастака, не ўваходзячы пры гэтым ў вобраз. Яго выкананне вызначаецца інтэлігентным тактам і адсутнасцю павышанага пафосу, але пры гэтым глядач адчувае, як непрыкметна павышаецца градус унутранага напружання аўтара пісем, асабліва калі ён даходзіць да апошняй рысы.

Музыка ў гэтым спектаклі-канцэрте не ілюструе характар ці настрой асобных пісем, але нейкім няўлоўным чынам стварае адпаведную ім атмасферу і, што немалаважна, — трымае тэмпарытм усёй пастаноўкі. У ключавыя, эмацыянальна насычаныя, моманты гучалі творы Шнітке, Бетховена, Грыга, Брамса, Малера, у тым ліку ў аўтарскіх апрацоўках Юрыя Башмета і сучаснага кампазітара Кузьмы Бадрова.

Яўгеній Міронаў.

Перад глядачом паўстае трагічная гісторыя жыцця і творчасці генія, не прызнанага сучаснікамі, расказаная ў яго пісьмах да малодшага брата Тэадора (Тэа), які служыў у мастацкім салоне і займаўся продажам карцін. Перапіска ахоплівае перыяд з 1872 да 1890 года і сведчыць аб тым, што паміж братамі існавала вельмі глыбокая, амаль містычная духоўная сувязь, якая была нечым істотна большым, чым сямейная роднасць. Тэадор — бадай, адзіны чалавек, які разумее прыроду і маштаб таленту свайго старэйшага брата і да канца падтрымліваў яго маральна і матэрыяльна.

любымі сродкамі атрымаць ад сваіх захапленняў карысць. Назаву, напрыклад, адно з іх — у мяне амаль непераадоўная цяга да кніг, і я адчуваю пастаянную патрэбу займацца сваёй адукацыяй, вучыцца, калі жадаецца, падобна таму як адчуваю пастаянную патрэбу ў ежы. Ты ў стане гэта зразумець? У пісьмах Ван Гога ёсць шмат падрабязнасцей аб яго безупынай працы па авалоданні тэхнікай жывапісу, прыёмам кампазіцыі і перспектывы. Але больш за ўсё яго хвалявала работа над каларытам: «Я ўвесь час спадзяюся здзейсніць у гэтай вобласці адкрыццё, напрыклад, выказаць пачуцці закаханых спалучэннем двух дадатковых колераў, іх змешваннем і проціпастаўленнем, таямнічай вібрацыяй роднасных тонаў. Ці выказаць народжаную ў галаве думку зняннем сонца на захадзе. Гэта, вядома, не ілюзорны рэалізм, але хіба гэта меней рэальна?»

Апантанасць працы, пастаянная напружанасць душы і свядомасці, унутраныя і знешнія супярэчнасці жыцця прывялі да таго, што Ван Гог апынуўся ў закрытай псіхіятрычнай лячэбніцы, дзе не пераставаў працаваць. Але пісьмы да брата, якія ён пісаў адтуль, абсалютна не характарызуюць яго як душэўна хворага чалавека. Наадварот, яны сведчаць аб яго ясным усведамленні рэчаіснасці і мудрай разважлівасці. Трагедыя вялікага мастака заключалася ў тым, што ён быў не падобны на іншых, і гэтага яму не даравалі. «Няўжо мой шлях меней правільны толькі таму, што хтосьці паўтарае: «Ты сышоў з правільнага

сябе і ў слове. Яны з’яўляюцца яскравым доказам яго літаратурнай адоранасці. І тут паняцце «мастацкая літаратура» набывае ўжо нейкі іншы, больш шырокі змест. У час прагляду гэтага незвычайнага сцэнічнага дзейства ўзнікала такое дзівоснае адчуванне, што пісьмы, напоўненыя яркімі мастацкімі вобразами, ператвараюцца ва ўяўныя карціны, а сапраўдныя жывапісныя карціны нібыта гавораць літаратурнай мовай. Такому

Сцэнаграфічнае вырашэнне пастаноўкі мінімалістычнае, але вельмі змястоўнае: на невялікім пятаку сцэны палізу куліс размешчаны мальберт з падрамнікам і напольная керамічная ваза са сланечнікамі. Як вядома, дзве серыі нацюрмортаў Ван Гога пад назвай «Сланечнікі» сталі візіткай і самым пазнавальным сімвалам яго творчасці.

Зоя МАТУСЕВІЧ

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Музыка ў гэтым спектаклі-канцэрте не ілюструе характар ці настрой асобных пісем, але нейкім няўлоўным чынам стварае адпаведную ім атмасферу і, што немалаважна, — трымае тэмпарытм усёй пастаноўкі. У ключавыя, эмацыянальна насычаныя, моманты гучалі творы Шнітке, Бетховена, Грыга, Брамса, Малера, у тым ліку ў аўтарскіх апрацоўках Юрыя Башмета і сучаснага кампазітара Кузьмы Бадрова.

Сёння мастацтвазнаўцы называюць творчасць Ван Гога яркім узорам постімпрэсіянісцкага жывапісу. Ён не атрымаў сістэматычнай акадэмічнай адукацыі (хоть і спрабаваў зрабіць гэта), але

